

การขุดตรวจทางโบราณคดี คูเมืองโบราณเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สารัท ชลอสันตีสกุล *

ความนำ

เมืองโบราณเวียงสระเป็นเมืองโบราณในเขตอำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ตั้งอยู่บนฝั่งขวาของแม่น้ำตาปี เป็นเมืองที่มีคูน้ำล้อมรอบ ๒ ชั้น โดยใช้ลำน้ำธรรมชาติคือแม่น้ำตาปีสายเก่าเป็นคูเมืองด้านทิศตะวันตก และใช้แนวคลองตาลซึ่งไหลไปบรรจบกับแม่น้ำตาปีตรงด้านทิศเหนือเป็นคูเมือง ส่วนคูเมืองด้านทิศตะวันตกและทิศใต้เป็นคูขุดชักน้ำจากแม่น้ำตาปีและคลองตาลให้ไหลมาบรรจบกัน พื้นที่ภายในเมืองแบ่งออกเป็น ๒ ส่วนคือเมืองในกับเมืองนอก เมืองในมีขนาดประมาณ

๒๐๐ x ๖๒๐ เมตร สภาพทั่วไปเป็นสวนปาล์ม มีเนินโบราณสถานอยู่ ๔ เนิน และมีสระน้ำโบราณอยู่ทางด้านทิศตะวันออก ส่วนเมืองนอกนั้นมีขนาดประมาณ ๔๙๒ x ๕๕๐ เมตร ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของเมืองใน ปัจจุบันเป็นที่ตั้งวัดเวียงสระ และพื้นที่สวนยางพารา

ภายในเมืองโบราณเวียงสระพบโบราณวัตถุจำนวนมาก ที่สำคัญได้แก่ ประติมากรรมนูนสูงรูปพระศากยมุนีพุทธเจ้า ทำด้วยหินทราย กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑ อิทธิพลศิลปะอินเดีย

* นักโบราณคดีชำนาญการ สำนักศิลปากรที่ ๑๔ นครศรีธรรมราช กรมศิลปากร.

สมัยคุปตะ (ภาพที่ ๑) เทวรูปพระวิษณุ กำหนด
ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒ (ภาพที่ ๒) เทวรูปพระคิเวะ

ปางดูร้าย (ไกรวระ) กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษ
ที่ ๑๖ (ภาพที่ ๓)

ภาพที่ ๑

ภาพที่ ๒

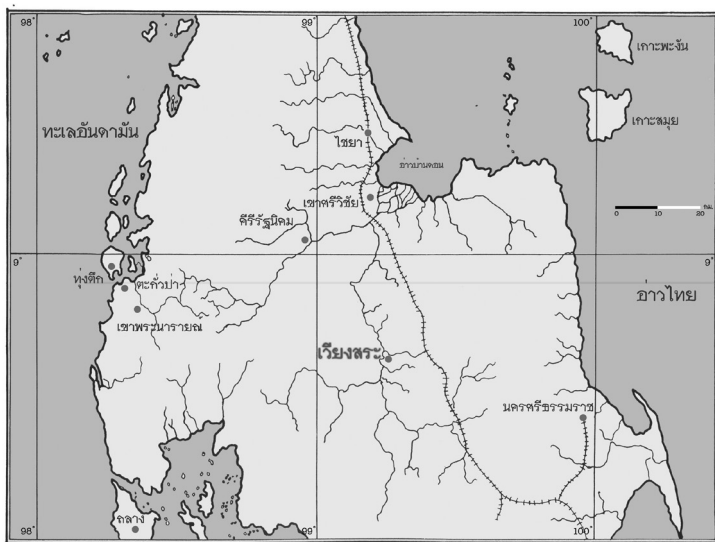
ภาพที่ ๓

การศึกษาเมืองโบราณเวียงสระเริ่มขึ้น
ในพุทธศักราช ๒๔๔๒ เมื่อ ลูเน็ต เดอ ลากองกิแยร์
(Lunet de Lajonquière) ได้ทำการสำรวจสภาพ
แวดล้อมและจัดทำแผนที่เมืองโบราณเวียงสระ
ต่อมาพุทธศักราช ๒๔๗๐ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เสด็จตรวจราชการ
มณฑลปักษ์ใต้และได้เสด็จมายังเมืองโบราณ
เวียงสระ จึงมีการขนย้ายเทวรูปศิลาที่พบภายใน
บริเวณเมืองโบราณเวียงสระไปเก็บรักษาไว้ที่
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร ในพุทธศักราช
๒๔๗๗ ดร.ควอริทซ์ เวลส์ (Dr. Quaritch Wales)
นักโบราณคดีชาวอังกฤษเดินทางเข้ามาสำรวจ
เส้นทางข้ามคาบสมุทรไทยและเมืองโบราณเวียงสระ
โดยมีการขุดค้นทางโบราณคดีภายในเมืองหลายจุด

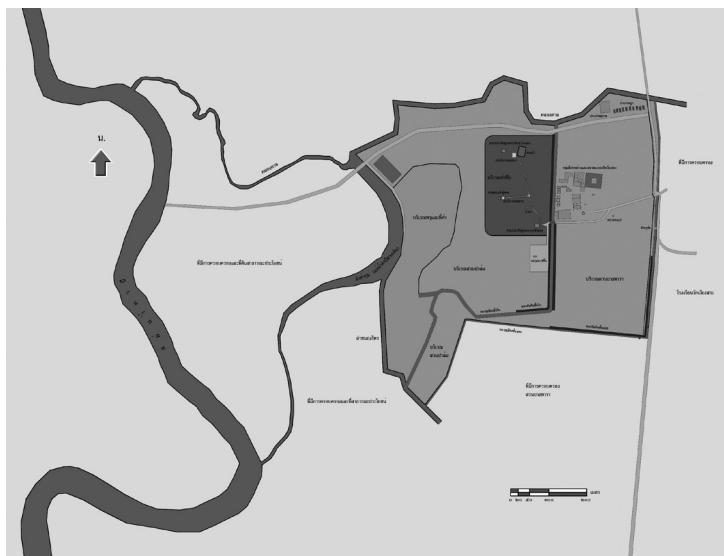
พุทธศักราช ๒๔๓๙ กรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนเมืองโบราณเวียงสระเป็นโบราณสถานของชาติ ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๓ ตอนที่ ๓๔ หลังจากนั้นก็ยังคงมีผู้สนใจเรื่องเมืองโบราณเวียงสระเข้าไปทำการศึกษาอยู่เนือง ๆ แต่ไม่พบหลักฐานสำคัญ ๆ เพิ่มเติมแต่อย่างใด และภายหลังจากปี ๒๕๑๐ เป็นต้นมาก็ไม่พบว่ามีการศึกษาเมืองโบราณเวียงสระอีกเลย เนื่องจากพื้นที่ของเมืองแห่งนี้เป็นที่ที่มีการเคลื่อนไหวกว้างและต่อสู้อุทกภัย

การเมือง จนกระทั่งปี ๒๕๒๗ โครงการโบราณคดีประเทศไทย (ภาคใต้) และหน่วยศิลปากรที่ ๘ นครศรีธรรมราช จึงเข้ามาดำเนินการสำรวจและขุดค้นเมืองโบราณแห่งนี้อีกครั้ง

ปีงบประมาณ ๒๕๔๙ สำนักงานศิลปากรที่ ๑๔ นครศรีธรรมราชได้ดำเนินการขุดคูเมืองเวียงสระ และได้ทำการขุดตรวจบริเวณคูเมืองโบราณเวียงสระด้วย ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดต่อไป

แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งเมืองโบราณเวียงสระ

แผนผังแสดงผังเมืองโบราณเวียงสระ

การกำหนดพื้นที่ขุดตรวจ

ได้กำหนดพื้นที่ในการขุดตรวจคูเมือง
ทั้งสิ้น ๓ แห่ง คือ

๑. หลุมขุดตรวจหมายเลข ๑ (TP1) เป็นการ
ขุดตรวจคูเมืองชั้นในด้านทิศตะวันออก

๒. หลุมขุดตรวจหมายเลข ๒ (TP2) เป็นการ
ขุดตรวจคูเมืองชั้นนอกด้านทิศตะวันออก

๓. หลุมขุดตรวจหมายเลข ๓ (TP3) เป็นการ
ขุดตรวจคูเมืองชั้นนอกด้านทิศใต้

แสดงตำแหน่งการขุดตรวจคูเมืองโบราณเวียงสระ

แสดงภาพขยายภายในเมืองโบราณเวียงสระ

วิธีดำเนินการ

ดำเนินการขุดตรวจโดยใช้รถแบ็กโฮเปิดหน้าดิน จากนั้นจึงให้คนงานทำการตักแต่ง

ผนังดินในหลุมขุดตรวจ แล้วจึงทำการแบ่งชั้นดินจัดทำบันทึกรายละเอียดทั้งหมดลงในผัง และเก็บตัวอย่างดิน

สภาพคูเมืองชั้นนอกก่อนการขุดตรวจ

สภาพคูเมืองชั้นในก่อนการขุดตรวจ

เริ่มดำเนินการขุดตรวจ

ขณะกำลังแต่งผนังดินหลุมขุดตรวจ

สภาพน้ำซึมและท่วมซึ่งในหลุมขุดตรวจอย่างรวดเร็ว

ผลการขุดตรวจ

หลุมขุดตรวจหมายเลข ๑

สภาพหลุมขุดตรวจหมายเลข ๑ ก่อนดำเนินการ เป็นแนวถนนลูกรังที่ตัดข้ามบริเวณกึ่งกลางของคูเมืองชั้นในด้านทิศตะวันออก หลุมขุดตรวจมีขนาดกว้าง ๒.๓๐ เมตร ยาว ๑๒ เมตร ความลึกเฉลี่ย ๒ เมตร สามารถแบ่งชั้นดินทับถมได้จำนวน ๖ ชั้น รายละเอียดดังนี้

ชั้นดินที่ ๑ (I) ผิวดิน เนื้อดินร่วนปนทราย สีเทาดำ มีรากไม้ วัชพืชและเศษขยะกระจายทั่วไป ค่าความเป็นกรดต่าง (pH) 5.5 กรดปานกลาง ค่าสีดินเมื่อแห้ง 10YR 6/2 light brownish gray ค่าสีดินเมื่อเปียก 10YR 4/2 dark grayish brown

ชั้นดินที่ ๒ (II) ดินลูกรังสีส้มแดง ประกอบด้วยเม็ดกรวดขนาดเล็กไปจนถึงเม็ดกรวดขนาดใหญ่กระจายตัวทั่วไป ค่าความเป็นกรดต่าง (pH) 4.5 กรดรุนแรง ค่าสีดินเมื่อแห้ง 5YR 6/4 light reddish brown ค่าสีดินเมื่อเปียก 5YR 4/6 yellowish red

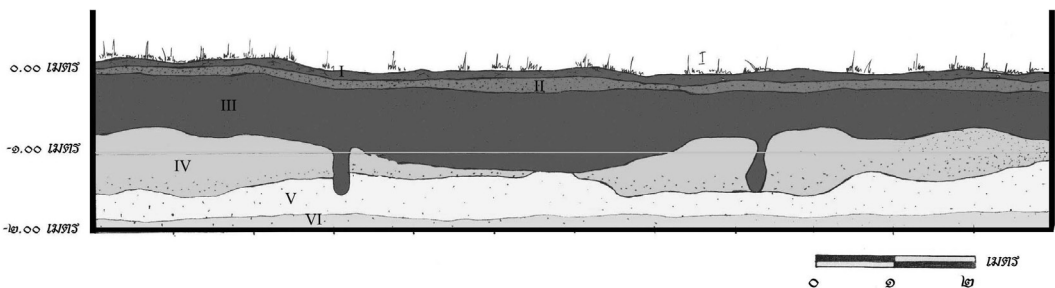
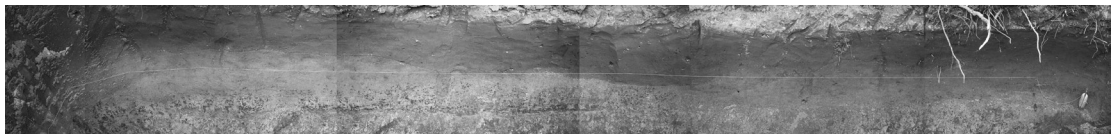
ชั้นดินที่ ๓ (III) ดินเหนียวร่วนปนทรายและทรายแป้ง สีเทาดำ เนื้อดินค่อนข้างละเอียด เมื่อแห้งจะจับตัวเป็นก้อนไม่แข็งนัก ตอนล่างของชั้นดินพบ

การเกิดจุดประสีเหลืองซีด กระจายตัวสม่ำเสมอ ชั้นดินนี้พบหินกรวดแม่น้ำ (Quartzite) เศษภาชนะดินเผา เศษอิฐและเศษถ่านปะปนอยู่บ้าง ค่าความเป็นกรดต่าง (pH) 4.5 กรดรุนแรง ค่าสีดินเมื่อแห้ง 10YR 6/3 pale brown ค่าสีดินเมื่อเปียก 10YR 4/3 brown

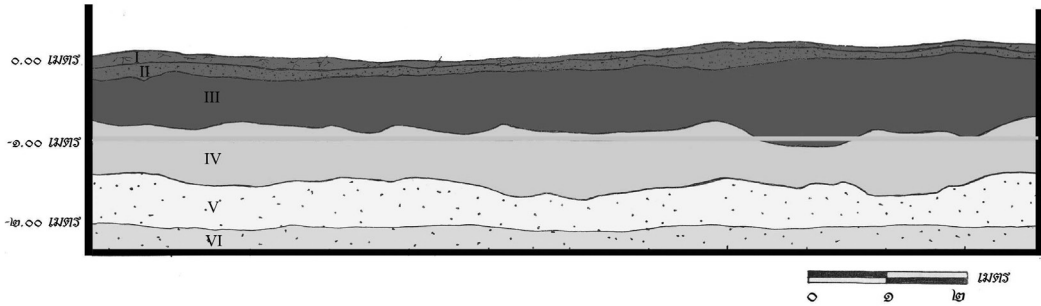
ชั้นดินที่ ๔ (IV) ดินเหนียวร่วนปนทรายและทรายแป้ง สีเหลืองเข้ม มีเม็ดควอทซ์ขนาดเล็กกระจายทั่วไป เมื่อแห้งจับตัวเป็นก้อนไม่แข็งนัก ตอนล่างของชั้นดินมีจุดประสีส้มซีดและจุดประสีส้มแดงกระจายตัวทั่วไป ค่าความเป็นกรดต่าง (pH) 4.5 กรดรุนแรง ค่าสีดินเมื่อแห้ง 2.5Y 7/4 pale yellow ค่าสีดินเมื่อเปียก 2.5Y 6/6 olive yellow

ชั้นดินที่ ๕ (V) ดินเหนียวปนทรายแป้ง เนื้อดินสีเทา อัดตัวแน่น มีจุดประสีส้มแดงและสีแดงกระจายตัวสม่ำเสมอ ค่าความเป็นกรดต่าง (pH) 4.0 กรดรุนแรง ค่าสีดินเมื่อแห้ง 2.5Y 8/2 pale yellow ค่าสีดินเมื่อเปียก 2.5Y 6/4 light yellowish brown

ชั้นดินที่ ๖ (VI) ดินเหนียวปนทรายแป้ง เนื้อดินสีขาวเทา อัดตัวแน่น มีจุดประสีแดงกระจายตัวสม่ำเสมอ ค่าความเป็นกรดต่าง (pH) 4.5 กรดรุนแรง ค่าสีดินเมื่อแห้ง 5Y 7/1 light gray ค่าสีดินเมื่อเปียก 2.5Y 6/2 light brownish gray

ผังชั้นดินหลุมขุดตรวจหมายเลข ๑ ด้านทิศเหนือ

ผังชั้นดินหลุมขุดตรวจหมายเลข ๑ ด้านทิศใต้

พบโบราณวัตถุและนิเวศวัตถุทั้งหมด ๓ ชิ้น
ทั้งหมดพบในชั้นดินที่ ๓ มีรายละเอียดดังนี้

๑. เศษภาชนะดินเผาสีเทาขนาดกว้าง ๔.๑ เซนติเมตร ยาว ๖.๒ เซนติเมตร หนา ๑.๓ เซนติเมตร มีร่องรอยของน้ำเคลือบบนผิวด้านนอก ปรากฏอยู่บางส่วน

๒. เศษอิฐเผาขนาดกว้าง ๓.๘ เซนติเมตร ยาว ๑๑.๕ เซนติเมตร หนา ๕.๓ เซนติเมตร ผิวลื่น แกนในเผาไม่สุก

๓. หินกรวดแม่น้ำ (Quartzite) ขนาดกว้าง ๙.๔ เซนติเมตร ยาว ๑๘.๕ เซนติเมตร หนา ๔.๒ เซนติเมตร

หลุมขุดตรวจหมายเลข ๒

สภาพหลุมขุดตรวจหมายเลข ๒ ก่อนดำเนินการ มีลักษณะเป็นคูน้ำ มีวัชพืชไม้พุ่ม และต้นไม้ขนาดกลางขึ้นปกคลุมค่อนข้างหนาแน่น ฟากตะวันออกของคูเป็นแนวถนนลูกรังขนานกับคูไปโดยตลอด ด้านตะวันตกของคูเป็นสวนยางพารา หลุมขุดตรวจมีขนาดกว้าง ๒ เมตร ยาว ๖ เมตร ความลึกเฉลี่ย ๒ เมตร ไม่พบโบราณวัตถุและนิเวศวัตถุ สามารถแบ่งชั้นดินทับถมได้จำนวน ๕ ชั้น รายละเอียดดังนี้

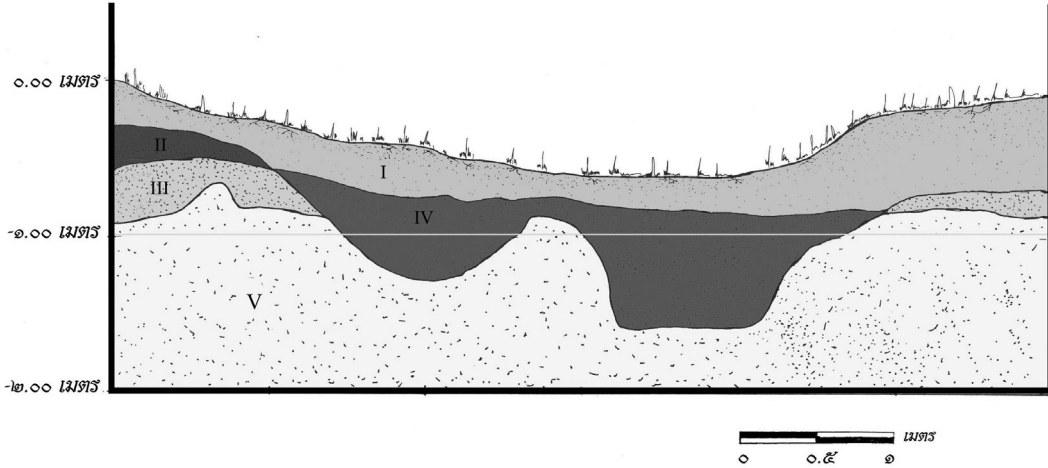
ชั้นดินที่ ๑ (I) เนื้อดินร่วน สีเทาดำ มีวัชพืชและต้นไม้ขึ้นปกคลุมผิวดินโดยทั่วไป ค่าความเป็นกรดต่าง (pH) 4.0 กรดรุนแรง ค่าสีดินเมื่อแห้ง 10YR 4/1 dark gray ค่าสีดินเมื่อเปียก 7.5YR 2.5/1 black

ชั้นดินที่ ๒ (II) ดินเหนียวปนทรายแป้ง สีน้ำตาล มีรากไม้ขนาดเล็กกระจายตัวโดยทั่วไป ค่าความเป็นกรดต่าง (pH) 4.5 กรดรุนแรง ค่าสีดินเมื่อแห้ง 10YR 6/2 light brownish gray ค่าสีดินเมื่อเปียก 10YR 4/2 dark grayish brown

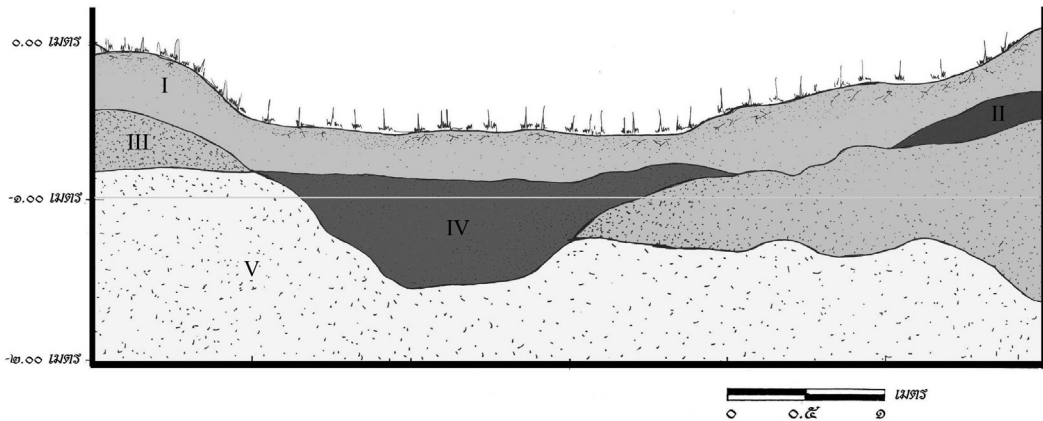
ชั้นดินที่ ๓ (III) ดินเหนียวทรายแป้ง สีเหลืองเข้ม เมื่อแห้งจับตัวเป็นก้อนไม่แข็งนัก ตอนล่างของชั้นดินมีจุดประสีส้มซีดและจุดประสีส้มแดงกระจายตัวทั่วไป ค่าความเป็นกรดต่าง (pH) 4.5 กรดรุนแรง ค่าสีดินเมื่อแห้ง 2.5Y 7/4 pale yellow ค่าสีดินเมื่อเปียก 2.5Y 5/4 light olive brown

ชั้นดินที่ ๔ (IV) ดินเหนียวปนทรายแป้ง สีเทาดำ เนื้อดินค่อนข้างละเอียด เมื่อแห้งจะจับตัวเป็นก้อนไม่แข็งนัก ตอนล่างของชั้นดินพบการเกิดจุดประสีเหลืองและสีส้มซีด กระจายตัวสม่ำเสมอ ค่าความเป็นกรดต่าง (pH) 4.5 กรดรุนแรง ค่าสีดินเมื่อแห้ง 2.5Y 6/2 light brownish gray ค่าสีดินเมื่อเปียก 10YR 4/3 brown

ชั้นดินที่ ๕ (V) ดินเหนียวปนทรายแป้ง เนื้อดินสีเทาขาว อัดตัวแน่น มีจุดประสีส้มสนิมและจุดประสีส้มแดงกระจายตัวสม่ำเสมอ ค่าความเป็นกรดต่าง (pH) 4.0 กรดรุนแรง ค่าสีดินเมื่อแห้ง 5Y 7/1 light gray ค่าสีดินเมื่อเปียก 2.5Y 6/2 light brownish gray

ผังชั้นดินหลุมขุดตรวจหมายเลข ๒ ด้านทิศเหนือ

ผังชั้นดินหลุมขุดตรวจหมายเลข ๒ ด้านทิศใต้

หลุมขุดตรวจหมายเลข ๓

สภาพหลุมขุดตรวจหมายเลข ๓ ก่อนดำเนินการ มีลักษณะเป็นคุน้ำตื้น ๆ บนผิวดินในคูมีวัชพืชขึ้นคลุมดินเล็กน้อย ผิวดินเหนียวของคูมีลักษณะเป็นคันดินไม่สูงมากนัก มีวัชพืชขึ้นคลุมผิวดินเล็กน้อยเช่นกัน ส่วนผิวดินใต้ของคูเป็นสวนยางอ่อน ผิวดินมีวัชพืชขึ้นคลุมดินค่อนข้างหนาแน่น หลุมขุดตรวจมีขนาดกว้าง ๒ เมตร ยาว ๔ เมตร ความลึกเฉลี่ย ๒ เมตร ไม่พบโบราณวัตถุและนิเวศวัตถุ สามารถแบ่งชั้นดินทับถมได้จำนวน ๖ ชั้น รายละเอียดดังนี้

ชั้นดินที่ ๑ (I) เนื้อดินร่วน สีเทาดำ มีวัชพืชและต้นไม้อ่อนขึ้นปกคลุมผิวดินโดยทั่วไป ค่าความเป็นกรดต่าง (pH) 4.5 กรดรุนแรง ค่าสีดินเมื่อแห้ง 10YR 4/1 dark gray ค่าสีดินเมื่อเปียก 7.5YR 2.5/1 black

ชั้นดินที่ ๒ (II) ดินเหนียวปนทรายแป้ง สีน้ำตาล มีรากไม้ขนาดเล็กกระจายตัวโดยทั่วไป ค่าความเป็นกรดต่าง (pH) 5.0 กรดปานกลาง ค่าสีดินเมื่อแห้ง 10YR 6/3 pale brown ค่าสีดินเมื่อเปียก 10YR 4/3 brown

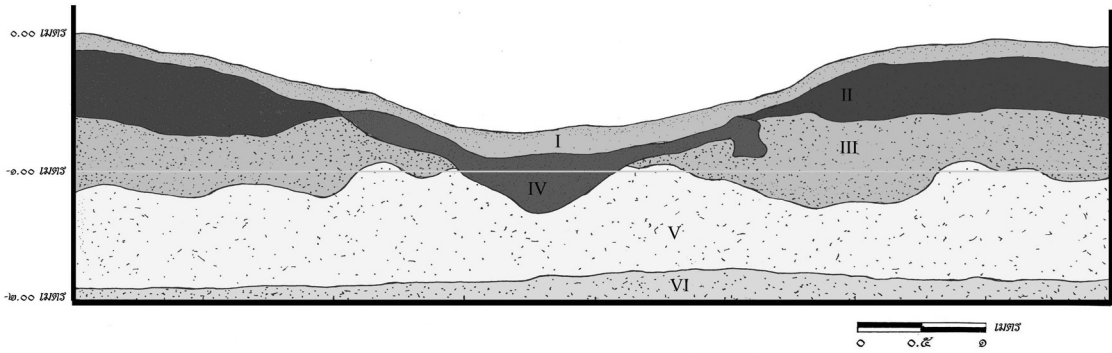
ชั้นดินที่ ๓ (III) ดินเหนียวทรายแป้ง สีเหลืองเข้ม เมื่อแห้งจับตัวเป็นก้อนไม่แข็งนัก ตอนล่างของ

ชั้นดินมีจุดประสีส้มซีดและจุดประสีส้มแดงกระจายตัวทั่วไป ค่าความเป็นกรดต่าง (pH) 4.0 กรดรุนแรง ค่าสีดินเมื่อแห้ง 2.5Y 7/4 pale yellow ค่าสีดินเมื่อเปียก 10YR 5/6 yellowish brown

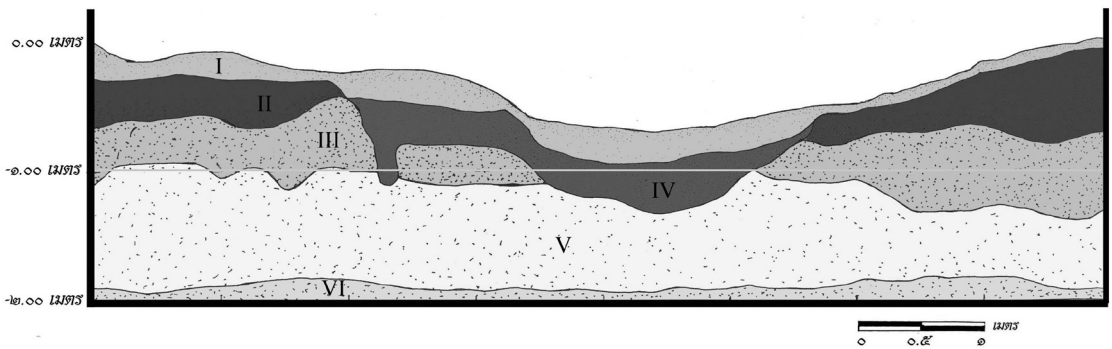
ชั้นดินที่ ๔ (IV) ดินเหนียวปนทรายแป้ง สีเทาดำ เนื้อดินค่อนข้างละเอียด เมื่อแห้งจะจับตัวเป็นก้อนไม่แข็งนัก ตอนล่างของชั้นดินพบการเกิดจุดประสีเหลืองและสีส้มซีด กระจายตัวสม่ำเสมอ ค่าความเป็นกรดต่าง (pH) 5.0 กรดปานกลาง ค่าสีดินเมื่อแห้ง 2.5Y 6/2 light brownish gray ค่าสีดินเมื่อเปียก 10YR 4/3 brown

ชั้นดินที่ ๕ (V) ดินเหนียวปนทรายแป้ง เนื้อดินสีเทาขาว อัดตัวแน่น มีจุดประสีส้มสนิมและจุดประสีส้มแดงกระจายตัวสม่ำเสมอ ค่าความเป็นกรดต่าง (pH) 4.5 กรดรุนแรง ค่าสีดินเมื่อแห้ง 5Y 7/1 light gray ค่าสีดินเมื่อเปียก 2.5Y 6/2 light brownish gray

ชั้นดินที่ ๖ (VI) ดินเหนียวปนทรายแป้ง เนื้อดินสีเทาขาว อัดตัวแน่น มีจุดประสีแดงกระจายตัวสม่ำเสมอ ค่าความเป็นกรดต่าง (pH) 4.5 กรดรุนแรง ค่าสีดินเมื่อแห้ง 5Y 7/1 light gray ค่าสีดินเมื่อเปียก 2.5Y 6/2 light brownish gray

ผังชั้นดินหลุมขุดตรวจหมายเลข ๓ ด้านทิศตะวันออก

ผังชั้นดินหลุมขุดตรวจหมายเลข ๓ ด้านทิศตะวันตก

บทวิเคราะห์

๑. การวิเคราะห์เนื้อดิน

ดำเนินการวิเคราะห์เนื้อดินของหลุมขุดตรวจหมายเลข ๑ ด้วยวิธีไฮโดรมิเตอร์ โดยภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้ผลดังนี้

ตัวอย่าง	อนุภาคทราย (%)	อนุภาคซิลท์ (%)	อนุภาคดินเหนียว (%)	อินทรีย์วัตถุในดิน (%)		หมายเหตุ
				OC	OM	
๑	๗๕.๖๓	๙.๑๔	๑๕.๒๓	๐.๗๑	๑.๒๒	ชั้นดินที่ ๑
๒	๓๙.๐๓	๒๖.๔๒	๓๔.๕๕	๐.๓๑	๐.๕๓	ชั้นดินที่ ๒
๓	๖๗.๔๗	๘.๑๔	๒๔.๔๒	๐.๕๗	๐.๙๘	ชั้นดินที่ ๓
๔	๔๙.๕๐	๖.๐๗	๔๔.๕๓	๐.๓๘	๐.๖๖	ชั้นดินที่ ๔
๕	๔๖.๙๕	๖.๑๒	๔๖.๙๓	๐.๒๐	๐.๓๔	ชั้นดินที่ ๕
๖	๕๑.๑๑	๔.๐๗	๔๔.๗๙	๐.๒๘	๐.๔๘	ชั้นดินที่ ๖

จากตารางจะพบว่าปริมาณอินทรีย์วัตถุในดิน (OM) ซึ่งบ่งชี้ถึงร่องรอยของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งมีชีวิตทั้งพืช คน และสัตว์ ซึ่งก่อให้เกิดกิจกรรมทางอินทรีย์ระดับสูงในชั้นดินแต่ละชั้นนั้น จะมีปริมาณสูงที่ระดับ ๑.๒๒% ในชั้นดินที่ ๑ ซึ่งเป็นชั้นดินปัจจุบัน และลดลงเหลือเพียง ๐.๕๓% ในชั้นดินที่ ๒ แต่กลับเพิ่มขึ้นสูงถึง ๐.๙๘% อีกครั้งในชั้นดินที่ ๓ ก่อนที่จะลดลงเรื่อย ๆ ในระดับชั้นดินที่ ๔ - ๖ จึงทำให้อาจสันนิษฐานได้ในเบื้องต้นว่าในชั้นดินที่ ๓ ของหลุมขุดตรวจหมายเลข ๑ น่าจะเป็นชั้นดินที่มีการเกิดกิจกรรมต่าง ๆ ในช่วงที่มีการตั้งถิ่นฐานในเมืองเวียงสระไปจนถึงช่วงเวลาหลังจากเมืองเวียงสระร้างไปแล้ว

๒. การทับถมของชั้นดิน ชั้นการทับถมชั้นที่ ๑

เป็นการทับถมของดินเหนียวผสมทรายแบ่งเนื้อละเอียด ซึ่งได้แก่ชั้นดินที่ ๕ และ ๖ ที่พบในหลุมขุดตรวจทั้งสามหลุม (ชั้นดินที่ ๖ ของหลุมขุดตรวจหมายเลข ๒ จมอยู่ใต้ระดับน้ำในขณะกำลังบันทึกรายละเอียดของชั้นดิน) โดยดินชุดนี้น่าจะเป็นดินเดิมในช่วงเวลาของการกำเนิดดินที่ได้รับอิทธิพลโดยตรงจากวัตถุต้นกำเนิดดิน และปรากฏว่าในระดับของดินทั้งสองชั้นนี้อยู่ในระดับที่น้ำใต้ดินสามารถส่งอิทธิพลถึงได้ตลอดเวลาจึงทำให้เกิดการย่อยสลายของวัตถุหรือแร่ธาตุที่ปะปนในดินจึงเกิดจุดประกายกระจายทั่วไปในชั้นดินทั้งสองชั้นและ

พบว่าโดยเฉพาะในชั้นดินที่ ๖ จะมีจุดกระจายตัวอย่างหนาแน่นด้วย

ชั้นการทับถมที่ ๒

เป็นการทับถมของดินเหนียวปนทรายแป้ง สีเหลืองเข้ม ตอนล่างของชั้นดินมีจุดประสีส้มซีด และจุดประสีส้มแดงกระจายตัวทั่วไป ชั้นดินนี้มาจะเป็นการก่อตัวที่เกิดจากการกระทำของแม่น้ำตาปีที่พัดพาตะกอนเนื้อละเอียดดังกล่าวมาสะสมตัวในลักษณะของการตกตะกอนอย่างช้า ๆ เป็นระยะเวลาต่อเนื่องยาวนาน และการที่พบจุดประใน ตอนล่างของชั้นดินนั้นเป็นอิทธิพลจากน้ำใต้ดิน และชั้นดินที่ ๕ โดยปรากฏว่าบางส่วนของชั้นดินนี้มีร่องรอยของการขุดตัดเอาดินในชั้นนี้ออกไปจนเกิดช่องว่างในลักษณะของคูล้ำขึ้นด้วย พื้นผิวชั้นดินนี้จึงอาจจะเป็นบริเวณอันเป็นที่ตั้งของเมืองเวียงสระโบราณเมื่อแรกตั้งก็เป็นได้ ชั้นทับถมนี้ได้แก่ชั้นดินที่ ๓ ในหลุมขุดตรวจหมายเลข ๒ และ ๓ และเป็นชั้นดินที่ ๔ ในหลุมขุดตรวจหมายเลข ๑

ชั้นการทับถมที่ ๓

เป็นชั้นทับถมของดินเหนียวปนทรายแป้ง สีน้ำตาล มีรากไม้ขนาดเล็กกระจายตัวโดยทั่วไป ชั้นทับถมนี้พบเฉพาะในหลุมขุดตรวจหมายเลข ๒ และ ๓ ซึ่งเป็นหลุมขุดตรวจคูเมืองชั้นนอกเท่านั้น โดยไม่พบในหลุมขุดตรวจหมายเลข ๑ ซึ่งเป็นหลุมขุดตรวจคูเมืองชั้นในแต่อย่างใด ชั้นทับถมนี้พบว่ามีลักษณะคล้ายกับคันดินที่อยู่ริมฝั่งคลองแต่มีขนาดไม่ใหญ่มากนัก ในหลุมขุดตรวจหมายเลข ๒ พบเฉพาะทางด้านฝั่งตะวันตกของแนวคูเท่านั้น ส่วนหลุมขุดตรวจหมายเลข ๓ พบแนวคันดังกล่าวทั้งสองข้างของแนวคู โดยคันดินดังกล่าวจะวางตัวอยู่บนชั้นการทับถมที่ ๒ จึงอาจเป็นไปได้เช่นกันว่าชั้นทับถมนี้อาจจะเป็นชั้นของคันดินที่อยู่รอบคูเมืองชั้นนอกของเมืองเวียงสระก็เป็นได้ ชั้นทับถมนี้ได้แก่ชั้นดินที่ ๒ ในหลุมขุดตรวจหมายเลข ๒ และ ๓

ชั้นการทับถมที่ ๔

เป็นชั้นทับถมของดินเหนียวปนทรายแป้ง สีเทาดำ เนื้อดินค่อนข้างละเอียดและพบว่าตอนล่างของชั้นดินพบการเกิดจุดประสีเหลืองและสีส้มซีดกระจายตัวสม่ำเสมอ การทับถมของดินกระจุกตัวอยู่ในพื้นที่ซึ่งมีลักษณะถูกขุดตัดชั้นทับถมที่ ๒ ลงไปจนถึงบางส่วนของชั้นทับถมที่ ๑ ในลักษณะของการขุดร่องหรือคู จึงอาจเป็นไปได้ว่าดินในชั้นนี้เป็นดินที่เกิดจากการตกตะกอนภายในร่องหรือคูล้ำ โดยอาศัยหลักฐานคือการพบหินกรวดแม่น้ำ เศษอิฐ และเศษภาชนะดินเผา ในชั้นตอนกลางถึงตอนล่างของชั้นดินนี้ในหลุมขุดตรวจหมายเลข ๑ นอกจากนี้ยังพบว่าลักษณะของตะกอนที่ปรากฏในร่องหรือคูล้ำดังกล่าวนั้นกลับมีสีเทาดำซึ่งต่างไปจากตะกอนที่เคยทับถมในชั้นทับถมที่ ๒ ซึ่งตะกอนนั้นจะมีสีเหลืองเข้ม จึงอาจเป็นไปได้ว่าตะกอนดังกล่าวอาจเกิดจากการชะล้างของน้ำที่ชะล้างหน้าดินที่อาจถูกปรับปรุงเพื่อใช้ในการเกษตรกรรมแล้วจึงทำให้ลักษณะของสีของตะกอนที่ตกลงมาทับถมในร่องหรือคูล้ำดังกล่าวมีสีที่เปลี่ยนไป ส่วนจุดประที่เกิดขึ้นนั้นน่าจะเกิดจากอิทธิพลของระดับน้ำใต้ดินและการย่อยสลายแร่ธาตุในชั้นทับถมที่ ๑ และ ๒ ชั้นทับถมนี้ได้แก่ชั้นดินที่ ๔ ในหลุมขุดตรวจหมายเลข ๒ และ ๓ และชั้นดินที่ ๓ ในหลุมขุดตรวจหมายเลข ๑ ชั้นการทับถมนี้น่าจะเกิดขึ้นในช่วงที่มีการตั้งถิ่นฐานในเมืองเวียงสระแล้วไปจนกระทั่งระยะเวลาช่วงหนึ่งหลังจากเมืองเวียงสระร้างไปแล้ว

ชั้นการทับถมที่ ๕

ในหลุมขุดตรวจหมายเลข ๑ ชั้นทับถมนี้ได้แก่ชั้นดินที่ ๑ และ ๒ โดยชั้นดินที่ ๒ นั้นเกิดจากการปรับสภาพดินโดยการนำเอาดินลูกรังมาบดอัดเพื่อทำถนน ส่วนชั้นดินที่ ๑ เป็นผิวดินบาง ๆ ที่เป็นผิวดินในปัจจุบัน ในหลุมขุดตรวจหมายเลข ๒ และ ๓ ชั้นทับถมนี้ได้แก่ชั้นดินที่ ๑ ซึ่งมีลักษณะเป็นเนื้อดิน

ร่วน สีเทาดำ มีวัชพืชและต้นไม้ขึ้นปกคลุมผิวดินโดยทั่วไป ซึ่งเป็นชั้นกิจกรรมในปัจจุบัน

๓. ชั้นทับถมที่เป็นร่องรอยกิจกรรมของมนุษย์ในอดีต

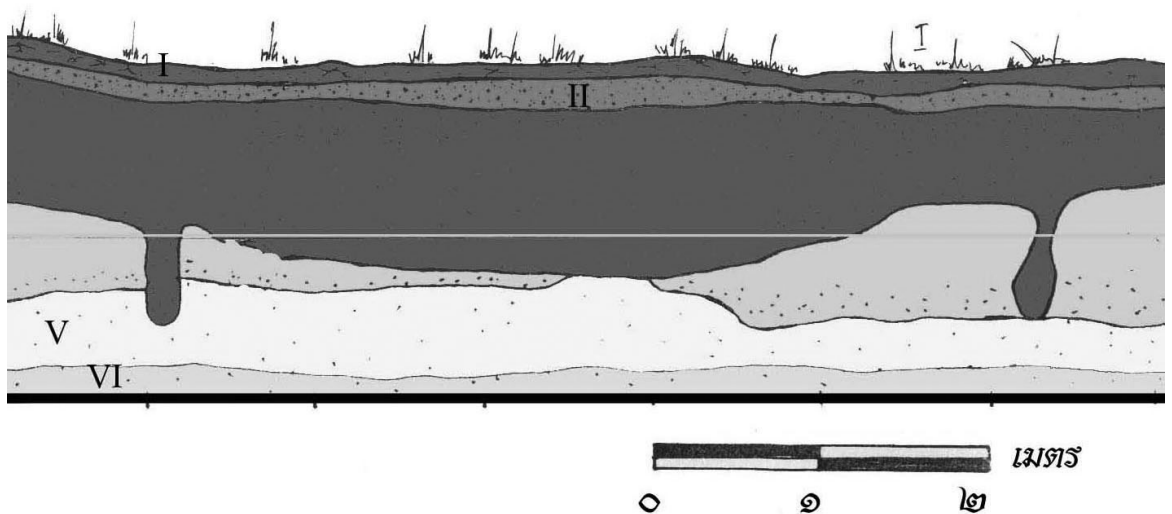
ในชั้นทับถมที่พบนั้นปรากฏร่องรอยกิจกรรมของมนุษย์ในอดีตค่อนข้างชัดเจนในชั้นการทับถมที่ ๒ ซึ่งเกิดการขุดคูหรือร่องน้ำตัดทะลุชั้นการทับถมที่ ๒ ไปจนถึงชั้นการทับถมที่ ๑ และในชั้นการทับถมที่ ๓ ซึ่งพบว่ามีการเกิดของพูนดินซึ่งน่าจะเป็นคันดิน(คันคูเมือง) รอบ ๆ คูเมืองชั้นนอกแล้ว ส่วนในชั้นการทับถมที่ ๔ นั้นพบว่ามีการตกตะกอนอันเกิดจากการกระทำของน้ำโดยมีการสะสมตะกอนที่มีสีเทาดำซึ่งแปลกไปจากการ

สะสมตะกอนสีเหลืองเข้มซึ่งมีมาแต่เดิมและเริ่มพบเศษภาชนะดินเผาปะปนอยู่ด้วยแม้จะพบในปริมาณน้อยก็ตาม ซึ่งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชั้นการทับถมที่ ๔ นั้น น่าจะเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่มีการตั้งถิ่นฐานในเมืองโบราณเวียงสระแล้ว และช่วงเวลาดังกล่าวน่าจะกินระยะเวลายาวนานไปจนถึงช่วงเวลาที่เมืองเวียงสระถูกทิ้งร้างไป ก่อนที่จะเกิดกิจกรรมในชั้นการทับถมที่ ๕ ซึ่งเป็นกิจกรรมในสมัยปัจจุบัน

๔. ลักษณะของคูหรือร่องน้ำ

หลุมขุดตรวจหมายเลข ๑

หลุมขุดตรวจนี้จะเห็นลักษณะของคูชัดเจนเฉพาะผนังด้านทิศเหนือ โดยคูด้านนี้มีควมกว้างอย่างน้อย ๔.๕ เมตร ความลึกอย่างน้อย ๑ เมตร

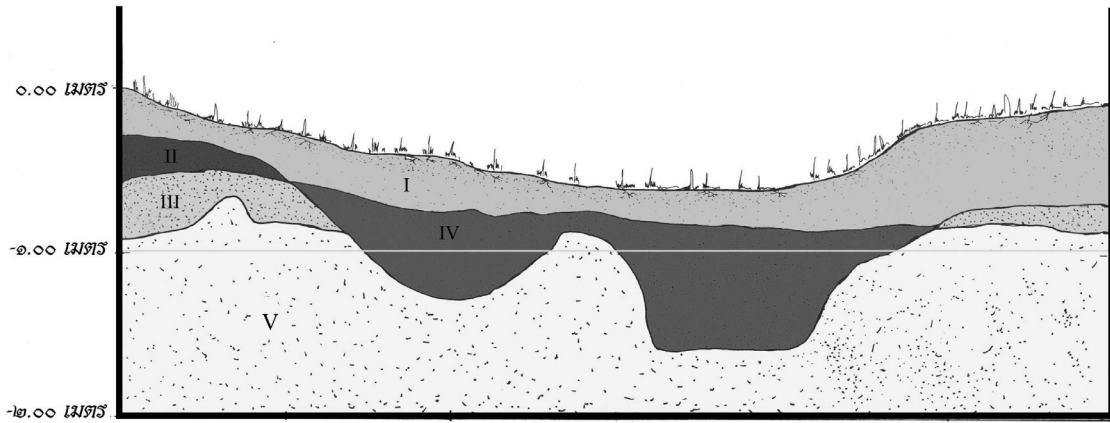
คูหรือร่องน้ำในหลุมขุดตรวจหมายเลข ๑

หลุมขุดตรวจหมายเลข ๒

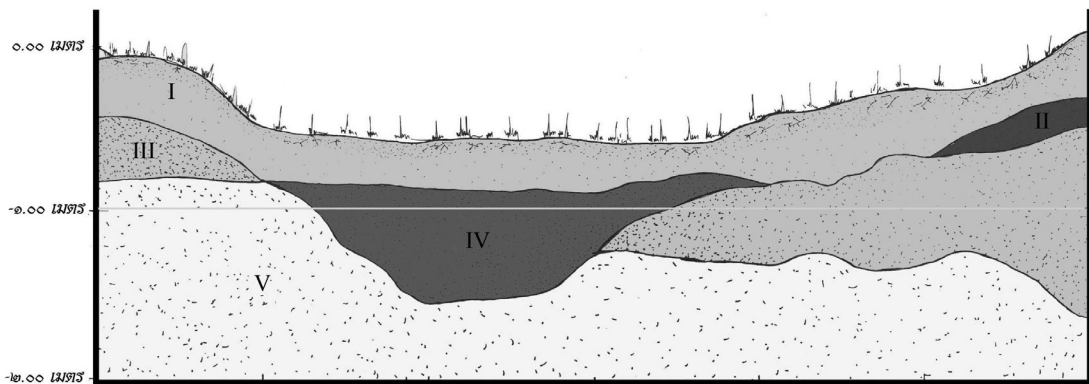
ผนังด้านทิศเหนือพบวาร์รองรอยคูที่ปรากฏ มีร่องคูสองร่อง ร่องซ้ายมีความกว้างอย่างน้อย ๑.๕ เมตร มีความลึกอย่างน้อย ๐.๕ เมตร ส่วนร่องขวามีความกว้างอย่างน้อย ๒ เมตร มีความลึกอย่างน้อย ๐.๓ เมตร แต่หากวัด

ความกว้างโดยนำร่องทั้งสองมารวมกัน ร่องรอยคูที่ปรากฏจะมีความกว้างราว ๔ เมตร

ผนังด้านทิศใต้พบว่า ร่องรอยคูที่ปรากฏมีเพียงร่องเดียว โดยมีความกว้างอย่างน้อย ๓ เมตร มีความลึกอย่างน้อย ๐.๖ เมตร

๐ ๐.๕ ๑ เมตร

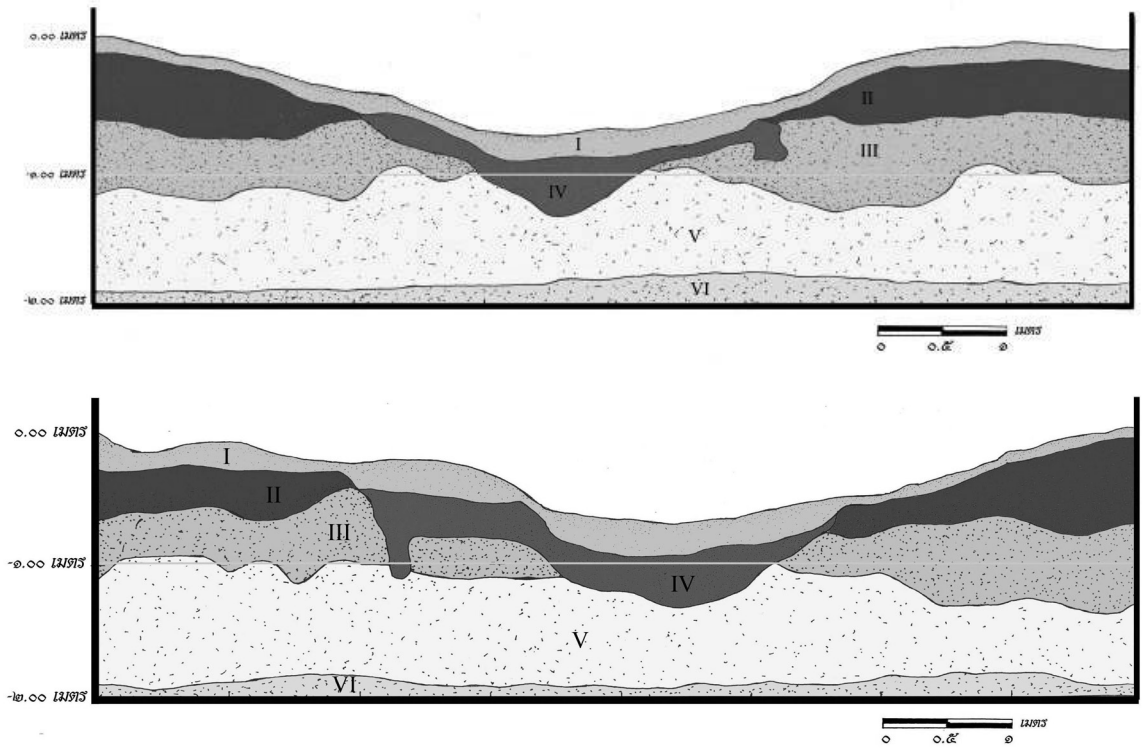
๐ ๐.๕ ๑ เมตร

คูหรือร่องน้ำในหลุมขุดตรวจหมายเลข ๒
(ผนังด้านทิศเหนือและใต้)

หลุมขุดตรวจหมายเลข ๓

ผนังด้านทิศตะวันออก ปรากฏร่องรอย
ของคูชัต์เจน โดยคูมีความกว้างอย่างน้อย ๓
เมตร มีความลึกอย่างน้อย ๐.๕ เมตร

ผนังด้านทิศตะวันตก ปรากฏร่องรอยของ
คูชัต์เจนเช่นกัน โดยคูมีความกว้างอย่างน้อย
๓.๕ เมตร มีความลึกอย่างน้อย ๐.๔ เมตร

คูหรือร่องน้ำในหลุมขุดตรวจหมายเลข ๓
(ผนังด้านทิศตะวันออกและตะวันตก)

๕. ลักษณะของคันดิน

ลักษณะของคันดินที่สันนิษฐานว่าอาจจะเป็นคันดินได้นั้นพบเฉพาะในหลุมขุดตรวจหมายเลข ๒ และ ๓ มีรายละเอียดดังนี้

หลุมขุดตรวจหมายเลข ๒ พบบริเวณขอบคูด้านทิศตะวันตกเพียงด้านเดียว โดยคันดินที่พบมีความหนาประมาณ ๐.๕ เมตร

หลุมขุดตรวจหมายเลข ๓ พบทั้งสองฝั่งของคู โดยคันดินที่พบนั้นมีความหนาเฉลี่ยประมาณ ๐.๕ เมตรเช่นเดียวกัน

สรุป

จากการขุดตรวจคูเมืองโบราณเวียงสระนั้นพบว่า คูเมืองชั้นในนั้นมีความกว้างของคูอย่างน้อย ๔.๕ เมตรและมีความลึกอย่างน้อย ๑ เมตร จากการขุดตรวจไม่พบร่องรอยของคันดิน ส่วนคูเมืองชั้นนอกนั้นมีความกว้างเฉลี่ยประมาณ ๓.๕ เมตรและมีความลึกเฉลี่ยประมาณ ๐.๕-๐.๗ เมตร และพบร่องรอยของคันดินที่มีความหนาเฉลี่ยประมาณ ๐.๕ เมตรอยู่ทั้งสองฝั่งของคูเมืองด้วย ซึ่งเมื่อวัดระดับจากขอบด้านบนของคันดินไปจนถึงส่วนของท้องคูเมืองแล้วก็จะพบว่าคูเมืองชั้นนอกนั้นสามารถรองรับน้ำที่ระดับ ๑ เมตรได้เช่นเดียวกับระดับความลึกของคูเมืองชั้นในซึ่งไม่พบว่ามีคันดิน

อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าแม่คูเมืองทั้งชั้นในและชั้นนอกอาจมีความกว้างประมาณ ๓-๕ เมตร แต่ก็มียุคความลึกเฉลี่ยเพียง ๑ เมตรเท่านั้น รวมทั้งคันดินที่พบก็อยู่ในระดับที่ไม่สูงนัก ด้วยเหตุนี้จึงอาจเป็นไปได้ว่าคูเมืองของเมืองโบราณเวียงสระอาจไม่ได้ถูกสร้างขึ้นเพื่อใช้ในการป้องกันข้าศึกศัตรู แต่อาจมีหน้าที่ในการแสดงขอบเขตของเมืองหรือช่วยในการระบายน้ำเท่านั้น สำหรับชั้นทับถมที่แสดงร่องรอยของกิจกรรมของมนุษย์นั้นปรากฏร่องรอยชัดเจนในกิจกรรมชั้นการทับถมที่ ๒ และ ๓ ซึ่งเกิดกิจกรรมการขุดคูหรือร่องน้ำตัดทะลุชั้นการทับถมที่ ๒ ไปจนถึงชั้นการทับถมที่ ๑ และมีการเกิดของพูนดินซึ่งน่าจะเป็นคันดิน (คันคูเมือง) รอบคูเมืองชั้นนอกด้วย หลังจากนั้นจึงเกิดการสะสมของตะกอนที่มีสีเทาดำซึ่งแปลกไปจากการสะสมตะกอนสีเหลืองเข้มซึ่งมีมาแต่เดิม ด้วยการกระทำของน้ำภายในคูเมืองทั้งสองชั้น ในชั้นทับถมที่ ๔ โดยการสะสมตะกอนในคูเมืองนั้นก็น่าจะเริ่มขึ้นพร้อมกับการตั้งถิ่นฐานในเมืองโบราณเวียงสระและกินระยะเวลายาวนานไปจนถึงช่วงเวลาที่มีเมืองเวียงสระถูกทิ้งร้าง ก่อนที่จะเกิดกิจกรรมในชั้นการทับถมที่ ๕ ซึ่งเป็นกิจกรรมในสมัยปัจจุบัน

Archaeological Test Excavation of the Moat of the Ancient Town of Wiang Sa, Wiang Sa District, Surat Thani Province

The ancient town of Wiang Sa in Surat Thani Province is situated on the right bank of Tapee River. It is a moated town, with Tapee River and Klong Tan canal serving as natural moats on the west and north of the town. On the east and the south, two moats were dug to irrigate water into the town. The town is divided into two parts: inner part called as Muang Nai (inner town) and outer part called as Muang Nok (outer town). Muang Nai measures 200x620 meters featuring four main mounds of monuments, a water reservoir on the east. Muang Nok measures 492x550 meters and is located east of Muang Nai, and is now where the Buddhist temple of Wat Wiang Sa and a rubber plot are situated. With a budget from the 2006 fiscal year, the 14th Regional Office of the Fine Arts Department carried out a test excavation in the outer and inner moats of the ancient town of Wiang Sa. It was found that the inner moat is at least 4.5 meters wide and 1 meter deep, and no remnants of walls were uncovered. The outer moat is about 3.5 meters wide on average and about 0.5 – 0.7 meters deep, and remnants of walls of about 0.5 meters thick were identified. Both inner and outer moats are approximately 3 – 5 meters on average but are only 1 meter deep, suggesting that the two moats might have not been constructed for defensive purpose, but probably for demarcating the town area and draining.

The cultural deposits in Layer 2 of the excavation unit reveal traces of soil digging for moat construction. Layer 3 saw evidence of moat building. Layer 4 yields lenses of alluvial deposits that might have accumulated simultaneously while the occupation was taking place until the town was abandoned.

Translated by Thanik Lertcharnrit